

บทที่ ๕

บทสรุปและข้อ เสนอแนะ

หมู่บ้านจัดสรรได้พัฒนาขึ้นมา เป็น เวลา มากกว่าสิบปี มีบทบาทสำคัญในด้านการแก้ปัญหา ความต้องการที่อยู่อาศัย โดยเฉพาะกลุ่มประชากรระดับรายได้ปานกลางขึ้นไป งานออกแบบหมู่บ้าน จัดสรรโดยทั่วไปมักจะคำนึงถึงด้านความประหยัด ประโยชน์ใช้สอย และความสวยงามซึ่งเป็นสิ่ง ที่ลูกค้าโดยทั่วไปให้ความสนใจ เมื่อต้องการเลือกซื้อบ้าน แต่สิ่งที่ยังคง เป็นปัญหาสำหรับผู้อยู่อาศัย ในหมู่บ้านจัดสรร คือ ขาดการจัดการและดูแลชุมชนภายหลังการขาย ซึ่งเป็นความจำเป็นที่ต้อง อาศัยความร่วมมือระหว่างผู้อยู่อาศัยในชุมชน ในอันที่จะแก้ไขปัญหาด่าง ๆ ที่เกิดขึ้น การร่วมมือ ระหว่างผู้อยู่อาศัยในชุมชนจะ เกิดขึ้นได้โดยง่าย ถ้าผู้อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกัน เป็นพื้นฐานที่ดีอยู่ก่อน งานวิจัยนี้ เป็นความพยายามที่จะกระตุ้นให้ผู้ออกแบบตระหนักในความสำคัญของ อิทธิพลของลักษณะทางกายภาพที่สามารถมีต่อความสัมพันธ์ทางสังคมได้ ตามทฤษฎี Architectural Determinism และสามารถใช้ในการออกแบบลักษณะทางกายภาพให้เกิดประโยชน์ ซึ่งจะ เป็น เครื่องมือในการปรับปรุงความสัมพันธ์ทางสังคมได้

ลักษณะทางกายภาพที่เลือกศึกษา คือ การเปรียบเทียบลักษณะการจัดผังบริเวณที่แตกต่างกัน ๒ แบบ ได้แก่ การจัดผังบริเวณโดยใช้ระบบถนนปลายตัน (Cul-de-sac) และการจัด ผังบริเวณโดยใช้ระบบถนนรูปตาราง (Grid System) จากผลการศึกษาอาจกล่าวได้ว่า สามารถ ควบคุมให้ลักษณะทางกายภาพดังกล่าวเป็นตัวแปรอิสระเพียงตัวเดียวได้ ทั้งนี้โดยได้ทำการศึกษา เปรียบเทียบลักษณะทางด้านสังคมของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านทั้ง ๒ แบบ โดยเปรียบเทียบข้อมูลของผู้ ตอบแบบสอบถามในด้าน เพศและสถานะภาพสมรส และ เปรียบเทียบข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม และคู่สมรสในด้านโครงสร้างอายุ ระดับการศึกษา และรายได้ด้วยวิธีการทางสถิติที่ระดับนัย สำคัญ ๐.๐๕ พบว่า สัดส่วนการกระจายข้อมูลทางสังคมดังกล่าวของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านทั้ง ๒ แบบ มีความ เหมือนกัน ส่วนลักษณะอาชีพได้พบว่า มีนัยสำคัญของความแตกต่าง อย่างไรก็ตาม เมื่อได้

นำผู้ที่มีอาชีพแตกต่างกันมาวิเคราะห์พบว่า ผู้อยู่อาศัยต่างอาชีพ เหล่านี้ไม่ได้รู้จักเพื่อนบ้านเป็นจำนวนที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ การวิเคราะห์ถึงอิทธิพลของระยะเวลาในการอยู่อาศัย โดยเปรียบเทียบจำนวนเพื่อนบ้านซึ่งผู้อยู่อาศัยที่มีช่วง เวลาการอยู่อาศัยต่างกันตั้งแต่ ๑ - ๕ ปี รู้จักพูดคุยด้วย ก็พบว่าไม่มีความแตกต่างในทางสถิติเช่นกัน

จากการทดสอบสมมติฐาน ซึ่งได้จำแนกออกเป็นข้อย่อย ๆ โดยการทดสอบหาความแตกต่างด้วยวิธีการทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ สามารถสรุปได้ดังนี้

๑. ผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านที่จัดผังบริเวณต่างกันทั้ง ๒ แบบ มีจำนวนเพื่อนบ้านที่รู้จักพูดคุยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านแบบถนนปลายตันรู้จักเพื่อนบ้านมากกว่าแบบถนนตาราง กล่าวคือ ผู้อยู่อาศัยในถนนปลายตัน รู้จักเพื่อนบ้านจำนวน ๖.๒คนและผู้อยู่อาศัยในถนนตารางรู้จักเพื่อนบ้าน ๔.๗ คน
๒. ผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านแบบถนนปลายตันมีจำนวนเพื่อนบ้านที่สามารถจดจำได้ แต่ไม่เคยพูดคุยด้วยมากกว่าผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านแบบถนนตาราง กล่าวคือ ๓.๗ คน และ ๒.๖ คนตามลำดับ
๓. ผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านแบบถนนปลายตันมีระดับความสนิทสนมกับเพื่อนบ้านสูงกว่าผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านแบบถนนตาราง
๔. ในด้านการร่วมมือระหว่างผู้อยู่อาศัยในการกระทำกิจกรรมร่วมกัน ได้จำแนกกิจกรรมในการศึกษาออกไป ๓ ลักษณะได้แก่
 - ๔.๑ กิจกรรมทั่วไป เช่น งานประเพณีต่าง ๆ ทำบุญปีใหม่ ลอยกระทง ผลการวิเคราะห์ปฏิเสธสมมติฐาน กล่าวคือ จำนวนผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านทั้ง ๒ แบบที่เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว ไม่แตกต่างกันในเชิงสถิติ

๔.๒ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาส่วนรวมในชุมชน เช่น เรื่องน้ำบาดาล ในหมู่บ้านไม่เพียงพอ เป็นต้น พบว่า มีลักษณะวิธีการแก้ปัญหาแตกต่างกันในเชิงสถิติ โดยผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านแบบถนนปลายตันมีสัดส่วนของผู้ที่แก้ปัญหาโดยการ "ปรึกษาเพื่อนบ้าน" สูงกว่า ส่วนผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านแบบถนนตารางมีสัดส่วนของผู้ "แก้ปัญหาด้วยตนเอง" สูงกว่า

๔.๓ ความคิดเห็นของผู้อยู่อาศัยที่มีต่อเพื่อนบ้าน ถ้าหากจะร่วมมือกันเพื่อแก้ปัญหา พบว่า ผู้อยู่อาศัยมีความคิดเห็นแตกต่างกัน กล่าวคือ จำนวนผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านแบบถนนปลายตันมีความเห็นว่า เพื่อนบ้านจะให้ความร่วมมือ "ดีมาก" เป็นสัดส่วนที่สูงกว่าผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านแบบถนนตาราง

๕. ผลการวิเคราะห์การใช้สถานที่ของกลุ่มพ่อบ้าน แม่บ้านในเคหะชุมชนทั้ง ๒ แบบ พบว่า ไม่มีความแตกต่างกันทั้งด้านความถี่ของการออกไปเดินเล่น และสถานที่ ๆ ออกไปเดินเล่น ผลการวิเคราะห์นี้ได้ปฏิบัติสมมุติฐาน

๖. การใช้สถานที่ของกลุ่มเด็กภายในเคหะชุมชน พบว่า ความถี่ของการออกไปเล่นหรือเดินเล่นหน้าบ้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยในหมู่บ้านแบบถนนปลายตันมีสัดส่วนของบ้านซึ่งให้เด็กไปเล่นนอกบ้านสูงกว่าในหมู่บ้านแบบถนนตาราง แต่ในด้านสถานที่ซึ่งเด็กออกไปใช้บ่อยที่สุดพบว่า เหมือนกันคือ ออกไปเล่นที่ถนนหน้าบ้านมากที่สุด รองลงมาได้แก่ สโมสร สระว่ายน้ำ สนามเด็กเล่น ซึ่งเป็นส่วนบริการสาธารณะของหมู่บ้าน และไปเล่นในบ้านเพื่อนบ้านน้อยที่สุด

จากผลการทดสอบสมมุติฐานข้างต้น ชี้ให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านที่วางผังบริเวณทั้ง ๒ แบบมีความแตกต่างกัน และมีเหตุผลที่จะอธิบายได้ว่า การที่ผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านแบบถนนปลายตัน สามารถจดจำเพื่อนบ้านได้มากกว่าผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านแบบถนนตาราง เพราะลักษณะกายภาพของถนนปลายตันทำให้เกิดความจำเป็นที่ผู้อยู่อาศัยในซอยเดียวกัน ต้องใช้ทางเข้าออกร่วมกันเพียงทางเดียว จึงทำให้ผู้อยู่อาศัยมีโอกาสพบกันเสมอโดยบังเอิญ ซึ่ง Festinger เรียกเหตุการณ์ลักษณะนี้ว่า "Passive Contact" การพบเห็นกันบ่อย ๆ ย่อมทำให้เกิดการจดจำเพื่อนบ้านได้ และผู้อยู่อาศัยจะประเมินลักษณะเพื่อนบ้านที่พบเห็น ต่อเมื่อมีความพอใจหรือมีความ

จำเป็นอย่างใดอย่างหนึ่ง การติดต่อทำความรู้จักกันจะเกิดขึ้นได้ มิฉะนั้น การติดต่อจะไม่เกิดขึ้น และไม่สามารถพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมต่อไปได้ ในกรณีนี้ เนื่องจากหมู่บ้านที่เลือกทำการวิจัย ทั้ง ๔ แห่ง มีกลุ่มของผู้อยู่อาศัยที่มีลักษณะทางสังคมใกล้เคียงกัน การติดต่อทำความรู้จักกันจึง เกิดได้ง่ายขึ้น สรุปว่า การที่ผู้อยู่อาศัยในถนนปลายตันมี "โอกาสในการพบเห็น" (Visibility) มากกว่าได้มีผลทำให้โอกาสที่จะรู้จักพูดคุยกับเพื่อนบ้านมากกว่าด้วย ซึ่งตรงกับผลการวิเคราะห์

ส่วนลักษณะของถนนแบบตาราง นอกจากความจำเป็นที่จะต้องใช้ทาง เข้าสู่ตัวบ้าน ร่วมกันทาง เดียวลดลงแล้ว จำนวนผู้ใช้ทาง เข้าออกนี้ก็จำกัดจำนวน เฉพาะผู้ที่อาศัยอยู่ในซอย เดียวกัน เท่านั้น ยังมีผู้ใช้ เพื่อเป็นทางผ่านไปสู่อีกซอยอื่น ๆ อีก ลักษณะดังกล่าวนอกจากทำให้ผู้อยู่ ใกล้กันมีโอกาสพบเห็นกันน้อยลง การที่มีผู้ใช้เป็นทางผ่านเป็นจำนวนมาก จะทำให้ผู้อยู่อาศัยไม่สามารถจำได้และขาดความสนใจผู้ที่ผ่านไปมา ซึ่งเป็นผลทำให้มีจำนวน เพื่อนบ้านที่จำได้แต่ไม่เคย พูดคุย และ เพื่อนบ้านที่รู้จักพูดคุยลดลงไปด้วย

ผลของการที่ผู้อยู่อาศัยพบกันโดยบังเอิญเสมอ หรือ Passive Contact นี้ เป็น สาเหตุหนึ่งที่ทำให้ระดับความสนิทสนมสูงขึ้นได้ ซึ่งผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านปลายตันมีโอกาสได้พบกัน มากกว่าในหมู่บ้านแบบถนนตาราง ดังนั้น ความถี่ของการติดต่อระหว่างผู้อยู่อาศัยจึงสูงกว่า

การเข้าร่วมในกิจกรรมทั่วไป เช่น งานรื่นเริง เป็นลักษณะที่ไม่มีมีความแตกต่างกัน ในหมู่บ้านทั้งสองแบบ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐาน คาดว่า เหตุผลทางการไปร่วมงานรื่นเริง น่าจะเกิดจากความพอใจของแต่ละคนเป็นราย ๆ ไป และลักษณะงานรื่นเริงเช่นนี้ ก็เป็นไปตามประเพณีนิยมทั่วประเทศ ดังนั้น ผู้อยู่อาศัยอาจไปร่วมงานรื่นเริงที่อื่นนอกเหนือไปจากใน หมู่บ้าน

เป็นความเห็นของผู้วิจัยที่ว่า ความสนิทสนมกับเพื่อนบ้านน่าจะมีส่วนสัมพันธ์กับการร่วม มือเพื่อแก้ปัญหา กับเพื่อนบ้าน และความคิดเห็นที่มีต่อเพื่อนบ้าน โดยจะเห็นได้จากการผู้อยู่อาศัย ในหมู่บ้านแบบถนนปลายตัน มีความสนิทสนมในเรื่องส่วนตัวมากกว่า เมื่อเกิดปัญหาขึ้นในชุมชนจึง ทำให้ผู้อยู่อาศัยมีการปรึกษากัน เพื่อช่วยกันแก้ไขมากกว่า ส่วนผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านแบบถนนตาราง ซึ่งมีระดับความสนิทสนมกับเพื่อนบ้านน้อยกว่า เมื่อเกิดปัญหาจึงพยายามแก้ไขด้วยตนเอง และการ

ที่มีระดับความสนิทสนมน้อยกว่านี้เอง มีผลทำให้ผู้อยู่อาศัยส่วนใหญ่ในหมู่บ้าน เมืองทอง/ผาสูง ซึ่งวางผังแบบตาราง มีความเห็นว่า ถ้าต้องร่วมมือกัน เพื่อแก้ปัญหา เพื่อนบ้านส่วนใหญ่จะให้ความร่วมมือ "ดีพอสมควร" ซึ่งถึงแม้ว่าจะ เป็นความคิดเห็นที่ดีที่มีต่อ เพื่อนบ้าน แต่ผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้าน เสรีพิทวัล ซึ่งวางผังแบบถนนปลายตันยังคงมีความคิดเห็นต่อ เพื่อนบ้านที่ดีกว่า คือ มีสัดส่วนของผู้ที่คิดว่า เพื่อนบ้านจะให้ความร่วมมือ "ดีมาก" สูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญ ผลที่เกิดขึ้นนี้เป็นลักษณะที่ตรงกับข้อสรุปจากการศึกษาของ Festinger ซึ่งชี้ให้เห็นว่า สภาพแวดล้อมกายภาพในชุมชนมีอิทธิพลต่อ ความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน ทั้งยังเป็นตัวกำหนดทัศนคติ และความคิดเห็นของผู้อยู่อาศัยด้วย

การใช้สถานที่ของผู้อยู่อาศัยภายใน เคหะชุมชน เป็นส่วนหนึ่งที่สนับสนุนให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคม เพราะการออกมาใช้สถานที่ภายนอกบ้าน ทำให้มีโอกาสได้รู้จักเพื่อนบ้านคนอื่น ดังนั้น สถานที่ซึ่งผู้อยู่อาศัยมาใช้บ่อยที่สุด จึงเป็นสิ่งที่ควรพิจารณา ผลการวิเคราะห์พบว่า ผู้อยู่อาศัยกลุ่มพ่อบ้าน แม่บ้านในหมู่บ้านจัดสรรที่จัดผังบริเวณทั้ง ๒ แบบ จะมีลักษณะของการออกมาใช้สถานที่ภายนอกหมู่บ้านภายใน เคหะชุมชนตรงกัน ทั้งความถี่และสถานที่ที่ออกไปใช้ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า บ้านที่อยู่ในถนนตารางมีสัดส่วนของเด็กที่ไม่เคยออกมา เล่นนอกบ้านสูงกว่าในหมู่บ้านแบบถนนปลายตันอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งเป็นผลที่ตรงกับลักษณะการจัดผังบริเวณ กล่าวคือ ในถนนแบบตารางมีความปลอดภัยจากรถน้อยกว่าในถนนปลายตัน นอกจากนี้ผลการวิเคราะห์ เรื่องสถานที่ซึ่งเด็กออกมาเล่นบ่อยที่สุด แสดงให้เห็นว่า บริเวณถนนหน้าบ้านก็ยัง เป็นบริเวณที่เด็กจากแต่ละบ้านออกมา เล่นบ่อยกว่าบริเวณอื่น ซึ่งอาจ เป็น เพราะเป็นสถานที่ซึ่งใกล้การเล่นของผู้ใหญ่มากกว่าบริเวณอื่น ดังนั้น เมื่อถนนหน้าบ้านขาดความปลอดภัย จึงมีบ้านที่ให้เด็กออกมา เล่นนอกบ้านน้อยกว่า จึงเห็นว่า การที่เด็กแต่ละบ้านออกมา เล่นด้วยกัน จะมีส่วนเชื่อมโยงให้ผู้ใหญ่ได้รู้จักกันด้วย โดยผู้ใหญ่จะเกิดความสนใจบิดา มารดาของเด็กอื่น ๆ ที่บุตรของตนไปเล่นด้วย ซึ่งเป็นสาเหตุสนับสนุนให้ผู้ใหญ่ได้รู้จักกันในที่สุด

ข้อ เสนอแนะ

ผลสรุปจากการศึกษาข้างต้นได้เป็นข้อยืนยันว่า อิทธิพลของลักษณะทางกายภาพที่มีต่อความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัย เป็นสิ่งที่มีอยู่จริง ดังนั้น การออกแบบเคหะชุมชนโดยใช้ลักษณะทางกายภาพเป็น เครื่องมือปรับปรุงความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัย จึง เป็นสิ่งที่ เป็นไปได้

ลักษณะขององค์ประกอบทางกายภาพที่สำคัญ ที่สนับสนุนให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้อยู่อาศัยได้ง่ายคือ " การมองเห็นกัน " (Visibility) ซึ่งเป็นลักษณะที่เป็นข้อแตกต่างของการจัดผังบริเวณที่นำมาศึกษา เปรียบ เทียบ ลักษณะของการมองเห็นกันจัดว่าเป็นจุด เริ่มต้นที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคม

การออกแบบให้เกิดลักษณะของการมองเห็นกันได้นี้ อาจทำได้โดยการออกแบบให้ผู้อยู่อาศัยต้องใช้บางสิ่งบางอย่างในชุมชนร่วมกัน เป็นที่น่าสังเกตว่า การใช้บางสิ่งบางอย่างร่วมกันในกรณีนี้ จะต้อง เป็นการใช้ร่วมกันโดยจำเป็น หลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น ต้องใช้ทางเท้า หรือถนน เข้าสู่ตัวบ้านร่วมกัน เพียงทาง เดียว เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อ เป็นการ เพิ่มโอกาสให้ผู้อยู่อาศัยที่อยู่ใกล้ชิดกัน จะได้พบ เห็นกันมากขึ้น ลักษณะการพบกันบ่อย ๆ โดยบังเอิญนี้ก็ เป็นทางหนึ่งที่ทำให้ผู้อยู่อาศัยมีโอกาสติดต่อกันได้บ่อย และมีความสนิทสนมกัน ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งของการออกแบบให้มีการใช้บางสิ่งบางอย่างร่วมกันนี้ก็คือ เป็นการใช้ร่วมกันระหว่างผู้อยู่อาศัยในระดับกลุ่มย่อย จำนวนของผู้ใช้ร่วมกันควรจะต้องมีอย่างจำกัดจำนวนและไม่มากเกินไป จนไม่สามารถจะจำได้ หรือทำให้ขาดความสนใจที่จะจำ อย่างไรก็ตามการที่ผู้อยู่อาศัยมาอยู่ร่วมกันอย่างใกล้ชิดอาจทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกันได้

การใช้สถานที่นอกบ้านใน เคหะชุมชนของผู้อยู่อาศัย เมื่อมี เวลาว่าง เป็นทางหนึ่งที่ทำให้ผู้อยู่อาศัยมีโอกาสได้พบ เห็น เพื่อนบ้านอื่น ๆ ส่วนบริการชุมชนนับว่า เป็นสถานที่หนึ่งที่ผู้อยู่อาศัยไปใช้ เมื่อมี เวลาว่าง แต่บริเวณใกล้บ้านยังคง เป็นสถานที่ซึ่งผู้อยู่อาศัยใช้มากกว่า เมื่อมี เวลาว่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่ม เด็กซึ่งพบว่ามักจะ เล่นบริเวณใกล้บ้านมากกว่าบริเวณอื่น ดังนั้น การออกแบบจึงควรคำนึงถึงการจัดให้มีสถานที่ซึ่งมีความปลอดภัยจากยานพาหนะ เพื่อให้เด็กจากบ้านต่างมาเล่นร่วมกัน และอยู่ใกล้บ้านซึ่งผู้ใหญ่จะสามารถดูแลได้ง่าย ซึ่งเป็นลักษณะที่สอดคล้องกับลักษณะการใช้สถานที่ของ เด็กที่พบจากการศึกษา และอาจ เป็นอีกทางหนึ่ง ที่ส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่ได้โดยง่าย

การศึกษานี้ เป็นการศึกษาเรื่องอิทธิพลของลักษณะทางกายภาพ โดยมีตัวแปรทางกายภาพคือ การจัดผังบริเวณที่มีระบบถนนแตกต่างกัน ๒ แบบ เป็นตัวแปรที่สำคัญ อย่างไรก็ตามยังมีตัวแปรทางกายภาพอื่นอีกมากที่อาจนำมาเป็นข้อศึกษาอันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อไปได้ เช่น

- การศึกษา เปรียบ เทียบใน เรื่องอิทธิพลของความหนาแน่น
- อิทธิพลของความใกล้ชิด
- ผลของการจัดผังบริเวณโดยการแบ่งแยกบ้านที่ขนาดแตกต่างกันออกจากกันอย่างชัดเจน หรือจัดให้ปะปนกัน
- การศึกษาหาขนาดจำนวนบ้านที่เหมาะสมในกลุ่มที่ใช้ทาง เข้าออกร่วมกันที่จะทำให้เกิดผลในด้านความสัมพันธ์ทางสังคมได้ดีที่สุด
- การออกแบบรั้ว ซึ่งทำให้โอกาสในการพบเห็น เพื่อนบ้านต่างกันไป จะมีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างไร
- การจัดวางตำแหน่งประตูทาง เข้าออกของแต่ละบ้านที่อยู่ในกลุ่ม เดียวกัน
- การออกแบบจัดผังบริเวณของ เคหะชุมชน ซึ่งส่งเสริมให้ความสัมพันธ์ทางสังคม ทั้งในระดับภายในกลุ่มย่อย และระหว่างกลุ่มย่อยแต่ละกลุ่มรวมกัน

ฯลฯ

สิ่งเหล่านี้ก็ล้วนแต่เป็น เรื่องของอิทธิพลของลักษณะทางกายภาพ ที่อาจนำมาศึกษาค้นคว้าต่อไปได้ เพื่อเป็นแนวทางอันเหมาะสมในการออกแบบ และพัฒนา เคหะชุมชนใหม่ในอนาคต

บรรณานุกรม

หนังสือ

กมล สุดประเสริฐ. เทคนิคการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๑๖.

จุมพล สวัสดิ์ยากร. หลักและวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สุวรรณภูมิ, ๒๕๒๐.

เนตรนภิส นาควัชระ และสุวัฒนา สุกใส. ทัศนคติและความพอใจต่อสภาวะแวดล้อมของผู้พักอาศัยในหมู่บ้านจัดสรร. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑.

วินัส พิชาณิชย์ และสมจิต วัฒนาชยากุล. สถิติสำหรับนักสังคมสงเคราะห์. พระนคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๘.

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และบุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. [ม.ป.ท.], ๒๕๒๑.

สุภัตรา สุภาพ. สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๑.